

A kántorképzés működési szabályzata

Részvételi feltételek, tantárgyak és kántorképesítő vizsga leírása

Az 1965-től nyaranként meghirdetett kántorképző tanfolyamok működésének alapelvei
2002-2005 között írásos formát nyertek az alábbiak szerint

Felvétel:

A kántorképző tanfolyamra 14 és 50 év közötti református egyháztagok kérhetik felvételüket, akik:

- jó vagy legalábbis képezhető zenei hallással és énekhanggal rendelkeznek, továbbá a kántori szolgálatra való felkészüléshez szükséges lelki és testi adottságai megvannak. (Egyházzenei Vezérfonal, 1/7 oldal)
- akiket szolgálati helyük, gyülekezetük küld ki
- akik máshol szerzett zenei ismereteiket, készségüket szeretnék az egyházi szolgálatban is Isten dicsőségére végezni

Indokolt esetben a korhatári, vagy felekezeti korlát feloldható. A döntés a tanfolyam vezetőjének joga.

A felvételi kérelemhez csatolni kell:

- lelkeszi ajánlást a küldő gyülekezet, illetve a jelentkező gyülekezetének lelkészétől
- a jelentkező egészséges voltát igazoló orvosi igazolást
- rövid önéletrajzot, mely képet ad jelenlegi egyházzenei tevékenységéről, tartalmazza a jelentkező zenei és egyházzenei előképzettségére vonatkozó fontosabb adatokat, régebbi résztvevő esetében a legutóbb elvégzett kántorképzős csoport bizonyítványát fénymásolatban, valamint előző hangszeres tanárának nevét.

A tanfolyamra először jelentkezők felvételi vizsgát tesznek, melynek anyaga 30 kijelölt énekeskönyvi ének kívülről éneklése, valamint – különösen a magasabb csoportba jelentkezők esetében – a jelentkező hangszeres és zeneelméleti ismereteinek, tudásának felmérése, melynek alapján a tanári kar határozza meg a csoportbeosztást.

Csoportbeosztás:

A tanfolyamokon az oktatás 6 napos munkahetekben, előkészítő (A), alapozó (B), haladó (C) és kántori (D) fokozatú csoportokra osztva történik, mindegyik csoport szükség szerint 1. és 2. alcsoportra oszlik. (Evf. I/8. old.)

Megjegyzés:

1. A tanfolyamokra egyre többen jelentkeznek közép-vagy felsőfokú zenei képzettség birtokában. Meg kell próbálni számukra egyéni csoportbeosztást meghatározni, hogy lehetőségük legyen képességeik szerint előbb felvenni, illetve elvégezni bizonyos tárgyakat. Így a képzést egyéni szintjükhöz igazíthatják, idejét lerövidíthetik, vagy éppen az előbb elvégzett tárgyak miatt több energiájuk marad a kántorvizsgára készülésre.

2. Lehetőséget lehet adni a részleges kántorvizsgára is, mely szerint a képesítő vizsga hangszer, vagy karvezetés részét a következő évben teljesíti a vizsgázó. Így esetleg koncentráltabban tud felkészülni, de természetesen a kántori oklevél csak az összes vizsgatárgy sikeres letétele után adható ki. Arra

azonban lehetőség van, hogy a kántorvizsga második részére készülő jelölt csak a 3. héten kapcsolódjon be a tanfolyam munkájába.

3. Szorgalmazni kell, hogy az újonnan jelentkezők A és B anyagát egyénileg, helyi jellegű tanfolyamok, ill. egyénileg megkeresett kántor segítségével sajátítsák el és a tanfolyamra már magasabb csoportra jelentkezzenek. Szorgalmazni kell azt is, hogy az oklevéllel rendelkezők továbbképzésben részesüljenek akár a nyári tanfolyamok, akár néhány napos évközi továbbképzések, akár magasabb fokon továbbtanulás keretében, hogy hangszeres készségük, zenei tudásuk fejlődjön (legalább szinten maradjon), egyházzenei látókörük szélesedjen.

4. A tanfolyam végén az elvégzett csoportról és tárgyakban tanúsított előhaladásról a hallgató bizonyítványt kap, mely általános szorgalmi jegyet is tartalmaz.

5. A személyes problémák kezelése és a kapcsolattartás érdekében hasznos az egyes csoportokhoz egy-egy tanárt „osztályfőnöki” megbízatásban rendelni.

6. A tanfolyamhoz kapcsolódnak kiegészítő események: nyitó-és záró istentisztelet, reggeli és esti áhítatok, vasárnapi istentiszteleti szolgálatok, tanári-és diákkoncertek, az egyházzenei ismereteket tágító esti előadások, beszélgetések, zenei események, mini-kurzusok. A záró istentisztelet liturgiailag és zeneileg legyen ünnepélyes zárása a tanfolyamnak.

A kántorképző tanfolyam tantárgyai:

Fő tárgyak, melyek egyben a kántorvizsga tárgyai is:

1. Gyülekezeti ének. 130 memoriter és további 169 ének, főleg az A, B, C csoportokra elosztva. „A gyülekezeti ének tanulása terjedjen ki az énekek szövegének tartalmi és formai elemeire. Az énekszövegek tartalmi elemei magukban foglalják a szöveg bibliai alapjának, hitvallási és egyháztörténeti vonatkozásainak, valamint alkalmosságának kérdéseit... Gyakorolni kell a dallamok kezdőhangjának önálló megkeresését.”(Evf. I/11. old.)

Megjegyzés. Az alkalmosság fogalma magában rejti a liturgiai alkalmazhatóság szempontját (ünnepekhez, ünnepkörhöz, istentisztelet-típushoz, sőt azon belüli liturgiai helyhez kötődését, ajánlhatóságát). Ajánlatos továbbá az énekek stílusbeli és (néha ez is előfordul) műfajbeli különbségeire is rámutatni. Mindezek a szempontok kapcsolódnak az istentiszteleti énekválasztás kérdésköréhez, segítve az énekek tudatosabb választását, a gyülekezet zenei ízlésének nevelését, végső soron az egyházi ének színvonalának emelését. Fontos gyakorlati szempont már az énekórán az énekvezetés (hangadás, kezdés stb.) módszereinek megismertetése és gyakorlása.¹

2. Énektanítási gyakorlat (D csoportban). Az énekek gyülekezetben való tanítására készít fel, gyakorlati tárgy. Tanmenete nincs, irányelvek, tanácsok azonban az Evf. I/ 16-17. oldalán olvashatók.²
3. Karvezetés (C és D csoportban). Ütemrajzok (gyülekezeti énekeken megtanítva), majd 2-3-4 szólamú kórusművek partitúraszerűen, szólaménekkléssel, zongorás vezénylési gyakorlat órán és kórus előtt (Kanon, különböző stílusú és kíséretes darabok egyaránt.)

¹ Az énekválasztás kérdéseiről itt található részletesebb ismertetés:

<http://egyhazzene.reformatus.hu/index.php?id=23>

² A gyülekezeti énektanítás ajánlott módszerei megtalálhatók az egyhazzene.reformatus.hu honlapon.

Megjegyzés. Az énekek jelentős része ütemvonal nélküli, más részük az ütembeosztás ellenére a szabadabb előadást igényli. Meg kell tanítani ezek vezénylését és zenei megformálását is, akár a ritmikus előadású genfi zsoltárokról, akár a parlando jellegű 16. századi magyar énekekről van szó.

4. Hangszer. Beharka Pál: Gyülekezeti harmónium-(orgona) játék tankönyve alapján. A csoportban alapok és kétszólamú játék, B csoportban háromszólamúság, C csoportban koráljáték alapjai – természetesen a nehézségben hozzájuk kapcsolódó előadási darabokkal, korálelőjátékkal – D csoportban minden ének kísérete. C csoporttól orgona is elkezdhető.

Kiegészítő tárgyak:

Zenei ismeretek. A csoport: hangközök, hangsorok, (Evf. I/51. old.)

B csoport: hármashangzatok (Evf. I/69. old.),

C csoport: hangzatfűzés alap-és szextakkordokkal (Evf. I/99. old),

D csoport: négyeshangzatok, alterált hangzatok, klasszikus és modális körben is. Hangzatfűzések írásban és hangszeren,

hallásgyakorlatok és lapról éneklés minden csoportban az adott szinten.

Megjegyzés. Megfontolandó az Egyházzenei Vezérfonal I. kötetének átvizsgálása szükség szerinti kiegészítése, átdolgozása, legalább tanári kézikönyvként, kibővítve a bibliográfiai jegyzéket is. Nagyobb figyelmet kell fordítani az énekeskönyv 17. század előtti, régebbi rétegéhez illő modális harmóniakör tanulmányozására. (Evf. I/118-122. old. lásd még Bárdos: Modális harmóniak c. könyve.)

Himnológia D csoportban: az egyházi éneklés, énekeskönyvek története.

Megjegyzés: Az utóbbi évek egyházzenei kutatásai és nyilvánosságra hozott források megkerülhetetlenné teszik a liturgika tárgy (mind elméleti, mind történeti) alapismereteinek a kántorképzésbe való integrálását. A téma fontossága és súlya szinte önálló tantárgykénti felvételét kívánja mind az elmélet (liturgika), mind a gyakorlati (graduálirodalom) oldalán. Nemcsak arról van szó, hogy ma már nem lehet elhallgatni és mellőzni a 16. század protestáns (református) istentiszteleti gyakorlatát, a liturgikus énekek (graduálok) megismerését, hanem azt is látni kell, hogy az utóbbi száz évben a liturgikus megújulás hozadéka az egyházi zene igényesebb művelésének gyakorlata is – ott, ahol ez valóban végbement. (Magyarországon az istentiszteleti reformra törekvés csak nyomokban ismerhető fel, teológiai oldalról a folyamat 1950 óta egy helyben topog.) A liturgika tanításának harmadik oka a saját múltunkra való visszatekintés mellett a más felekezetekre való kitekintés, ami áttételesen az egyházzenei szolgálat tudatosabb és ezzel együtt színvonalasabb művelése irányában fog hatni.³

Orgonaismeret D csoportban: a hangszerek (orgona, harmónium) szerkezete, regisztertan, orgonaépítészeti stílusok. (Evf. I/161-196. old.)

Egyházzene-történet a 13. századtól. Műfajok és rövid összefoglalás. (Evf. I/129-140. old.).

³ A 2013-ban összeállított Himnológiai-liturgikai szöveggyűjtemény szintén megtalálható az egyhazzene.reformatus.hu honlapon.

A kántorképesítő vizsga

A kántorképesítő vizsga során olyan kántorok nyernek szakképzettséget elismerő és igazoló oklevelet, akik a református gyülekezeti éneklés, a gyülekezet énekvezetése terén alapvető ismeretekkel és gyakorlati készséggel rendelkeznek, gyülekezeti énekkar vezetésére alkalmasak, így képesek egy átlagos gyülekezet zenei vezetését ellátni. Ennek alapján kántorképesítő vizsgára bocsátható ki, aki

- a tanfolyamot sikeres vizsgákkal D2 fokon elvégezte,
- a református gyülekezeti énekeskönyv énekeit ismeri, a memoriter énekeket kotta nélkül, a többit énekeskönyvből el tudja énekelni, alapvető tájékozottsága van az énekeskönyv beosztása, az énekek stílusbeli jellegzetességei, istentiszteleti használata és szerepe tekintetében.
- eredményesen meg tud tanítani egy ismeretlen éneket adott csoportnak,
- képes egyszerű kórusműveket énekkarnak betanítani és vezényelni,
- a gyülekezet énekét hangszeren (harmóniumon vagy orgonán), rövid intonációval bevezetve, megfelelő tempóban vezeti,
- elő-és utójátékként alkalmazható rövid hangszeres darabokat játszik.

A harmóniumon vizsgázók minősítése: **kántor**.

Az orgonán vizsgázók képesítése: **orgonista-kántor**.

Gyülekezeti ének

A jelöltnek el kell énekelnie az énekeskönyv bármelyik énekét kottából, azokat, melyeknek dallama máshol található, a megfelelő dallamot emlékezetből felidézve az adott szöveggel, valamint a megjelölt memoriter énekeket első versükkel kívülről. Énekléskor törekedjen a tiszta intonációra, a megfelelő tempóválasztásra, a helyes ritmusra, stílushoz illő éneklésre (pl. szövegszerű parlando).

Elméleti ismeretek, melyek azt célozzák, hogy a jelölt rendelkezzen az énekek kiválasztásához, használatához szükséges alapvető liturgikai- és stílusismeretekkel. Ismerje az énekeskönyv szerkezetét, tudjon egy adott fejezetből egy-két jellemző éneket emlékezetből megnevezni, tudja, hol találhatók az egyes ünnepek énekei. ismerje az énekeket alapvető származásuk és stílusfajtájuk szerint.

Hangszerjáték

Az énekeskönyv énekeinek „szolgálatszerű” vezetése (kísérete) a korálkönyv alapján harmóniumon, vagy orgonán pedállal. (Orgonistáknak sem kötelező mindkét letét ismerete).

A szolgálatszerűség jelenti a bevezető intonáció után az ének megfelelő tempóban történő kíséretét. Lehet megkomponált intonációt játszani, de legalább egy ének legyen saját bevezetővel előadott. Ajánlatos, hogy a bizottság, egy énekes csoport vagy maga a jelölt énekeljen a gyülekezet szerepében. A jelölt törekedjen a tempóválasztást, regisztrálást és a kíséretet az ének mondanivalójával, stílusával összhangban megvalósítani.

Irodalom-játék: két különböző stílusú, szabadon választott darab előadása.

Elméleti ismeret: a jelölt ismerje és – kérdés esetén – tudja megnevezni egy átlag kisorgona (2 manuál 15 regiszter) alapvető regisztereit és játszótechnikai segítőit (pl. kopulák, kombináció).

Megjegyzés: Adott textusú vagy ünnepkörű énekrend összeállításával a tematikus énekválasztást is lehet gyakorolni. A jelölt maga is felkészülhet az általa tematikus szempont alapján választott énekekkel, de 1 vagy 2 éneket mindenképpen a bizottság jelöl ki a helyszínen.

Más lehetőség: a jelöltek 15-20 perccel korábban megkapják egy istentisztelet 5 énekből álló rendjét, melynek teljesítése a vizsga anyaga (általában ez a mindennapi gyakorlat).

Strófikus énekek két versszakkal játszandók. Fontos elem a sorok illetve strófák közti szünet, a második versszakban javításra, jobb képességűek esetén a második letét eljátszására, illetve önálló invenció esetén variálásra is van lehetőség.

Karvezetés

Két különböző stílusú kórusmű dirigálása az énekkar élén. A vezénylő törekedjen valóban vezetni a kórus énekét, mozdulataiban jelezze a megfelelő tempót, a szólamok szükség szerinti be- ill. leintését, dinamikai jelzéseket, az éneklésmódot (legato, kitartott hang, intenzitás stb).

Megjegyzés. A vizsga része lehet egy mű kamaraegyüttesben történő eléneklése. A jelölt tartson egy rövid (max. 5-8 perces), célratörő próbát az egyik, vizsgára hozott műből, esetleg egy, az énekkar által ismert, de a jelölt által a kórus előtt még nem vezényelt műből. Ennek során jobban felmérhető a vezénylő és a kórus együttműködése, hogyan tud egy-két egyszerű utasítást megvalósítani. A javasolt második feladatot megkapja a vizsga előtt egy órával.

Énektanítás

Ismeretlen gyülekezeti ének (lehet énekeskönyvön kívüli, de színvonalában, igényességében ahhoz hasonló) megtanítása. A jelölt a vizsga során tanúsítja, hogyan tud egy ismeretlen éneket szakszerűen, ugyanakkor élményszerűen (dallami és szövegi szempontokat egyaránt szem előtt tartva) megtanítani. A feladatot megkapja a vizsga előtt egy órával.